

Vem är främling?

Hur ser kopplingen ut mellan acceptans och främlingskap?

Historiskt sett har främlingen ofta kopplats samman med de flyttande köpmännen. Flera framstående sociologer använder köpmännen som exempel på främlingskapet i sina esäer, däribland Zygmunt Bauman och Georg Simmel. Frågan är vad som skulle krävas för att köpmännen, historiskt sett, blev accepterade i gruppen?

Till att börja med måste man naturligtvis definiera begreppet främling. Bauman betonar att främlingen ofta (paradoxalt) inte är helt obekant:

“Främlingen är inte blott en obekant person: en person som vi inte känner alls eller inte känner till. Snarare gäller motsatsen: det som utmärker är att de i stor utsträckning är bekanta.”

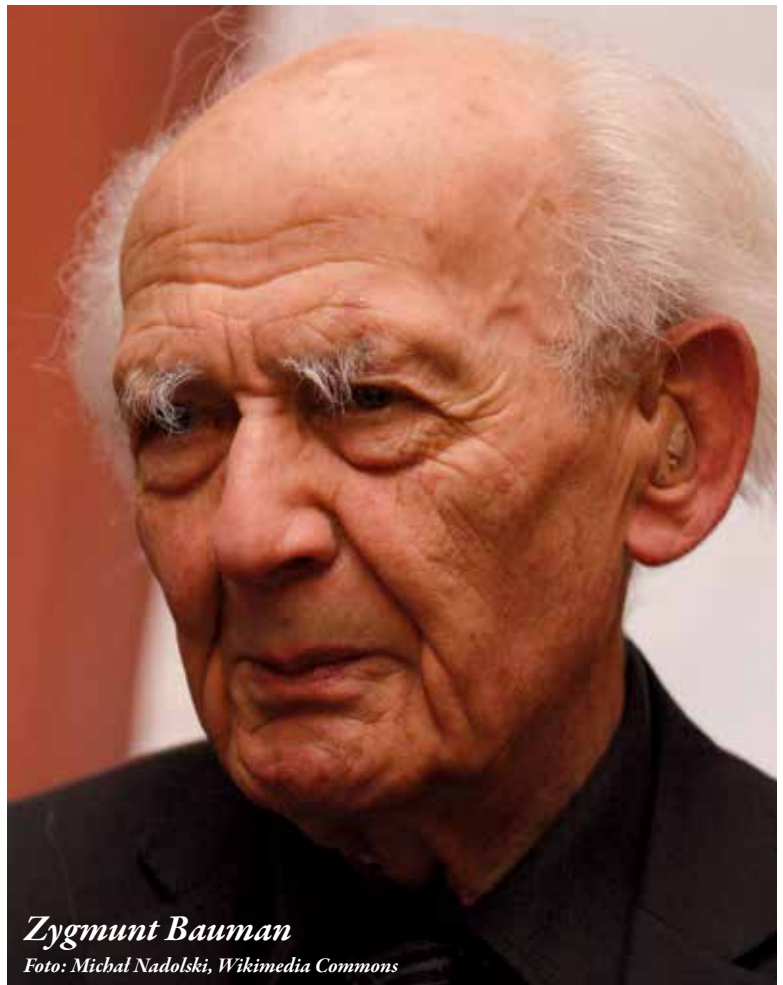
Simmel använder en liknande definition och ger ett exempel:

“Innevånarna på Sirius är egentligen inte främmande för oss, åtminstone inte i ordets sociologiska betydelse, utan de existerar överhuvudtaget inte för oss, de befinner sig bortom när och fjärran.”

Kända främlingar

Slutsatsen från Bauman och Simmel blir att vi för att kalla någon främling, i sociologisk mening, måste känna till vederbörandes existens. Bland sociologer räknar man ofta flyttande handelsmän, som kontinuerligt återkommer till samma plats eller är bosatta enbart en kortare tid, som främlingar. Bauman skriver:

“Och de måste tillåtas flytta sig, eftersom de ofta utförde arbeten som kanske var enkla och ringaktade men samtidigt oundgängliga och till avgörande nytta för de infödda (som när judarna i medeltidens Europa stod för större delen av penninglånen och

Zygmunt Bauman

Foto: Michal Nadolski, Wikimedia Commons

bankkrediterna).”

Även Simmel tar köpmännen som exempel på främlingskapet:

“Om inte personer ur gruppen beger sig till främmande platser – vilket skulle innebära att de i dessa trakter själva skulle utgöra de “främmande” köpmännen – måste köpmännen alltid vara en främling, ty ingen annan kan försörja sig på detta sätt.”

Köpmännens främlingskap krävde kännedom om vilka de var - åtminstone vid större affärer. Först då kunde man skapa den tillit som krävs. Man kan kanske köpa småsaker av en person man aldrig träffat, men vid större affärer, som gäller investeringar i verksamhet vilken ger avkastning först efter längre tid, krävs tillit. Du låter inte personer som du just träffat

ta hand om dina pengar mot löfte om att få ränta om flera år. Istället för att se dessa grupper som skilda från samhället; borde man se dem som viktiga länkar i byggandet av samhället. Simmel skriver:

“Ty endast handeln innebär o begränsade kommunikationsmöjligheter, inom handeln kan man med hjälp av intelligens alltid expandera och skapa nya öppningar, som är svåra att åstadkomma för de primära producenterna, som har en begränsad rörlighet och är hänvisade till en kundkrets som bara långsamt kan utvidgas.”

Köpmännen utgjorde historiskt ibland separata grupper. I Sverige var de ofta judar, romer eller samer. Det är intressant att själva sättet att försörja sig ofta är kopplat till den kul-

turella identiteten. Vad är orsak och verkan? Beror levnadssättet på att man tillhör en kulturell grupp – eller har kulturen utvecklats ur levnadssättet? Kanske har den kulturella identiteten och levnadssättet utvecklats i samspel.

Objektivitet

Samhället har skapats genom bl a specialisering av yrkesroller. Köpmännens handel gjorde att de måste ha kontakt med många människor och tvingades se sakligt på vad de skulle köpa och sälja. I relationer mellan t ex grannbönder kan de göra varandra tjänster och kanske förvänta sig en gentjänst mycket längre fram i tiden.

Men för köpmännen gäller inte dessa handelsregler i lika stor utsträckning. Köpmän kan inte automatiskt räkna med att få en gentjänst av någon de just träffat. Det handlar inte om folkgruppers kultur – utan om handelns inneboende karaktär. Objektiviteten i handeln innebar att varor och tjänster kunde jämföras på ett mer neutralt sätt.

I boken ”Flytande modernitet” beskriver Bauman hur stabila relationer och värderingar numera ”smälter” under den modernitet som väller in:

“De första fasta ämnen som smältes och de första sakrala att bli profana var traditionella lojaliteter, seder, vanerätt och förpliktelser som band både händer och fötter, förhindrade rörelser och begränsade företagsamheten.”

Minoritetsperspektivet ses ibland som gammaldags - att värna försvinnande folkgrupper. Men här kan således även finnas ett annat perspektiv; nämligen att flera minoritetsgrupper var drivande i att skapa modernitet och objektivitet i handelsrelationer.

Olof Rydström

Litteratur: Bauman Z (1990) “Att tänka sociologiskt”, Göteborg, Bokförlaget Korpen, Bauman Z (2000) “Liquid Modernity”. Simmel, G (1981) “Hur är samhället möjligt?”, Göteborg, Bokförlaget Korpen